

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง 2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้เป็นชาวบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่ 4 บ้านแม่เมาะสถานี อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ที่มีความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและประมง และการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในบ้านที่สามารถให้ข้อมูลได้ จำนวน 101 ครอบครัว จากกลุ่มประชากร จำนวน 134 ครอบครัว โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีด้วยกัน 3 ตอน ประกอบด้วย 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและประมง และการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวัง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติเชิงอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติคำนวณค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่ 4 บ้านแม่เมาะสถานี อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง จำนวน 101 คน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายและหญิงไม่แตกต่างกัน เป็นชาย ร้อยละ 50.5 เป็นหญิง ร้อยละ 49.5 ส่วนอายุของกลุ่มตัวอย่างกระจายไปในทุกกลุ่มอายุ กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27.7 อายุช่วงระหว่าง 31-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.7 อายุช่วงระหว่าง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.8 และช่วงอายุระหว่าง 16-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.8 ตามลำดับ ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 65.4 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 43.6 และอาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรับจ้าง

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการเกษตรและการประมง การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง การได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะในระดับน้อย มีการใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพในระดับน้อย ความต้องการใช้น้ำในการเกษตรและการประมงในระดับน้อย และมีการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.42, 5.86, 9.76, 4.14 และ 22.40 ตามลำดับ)

3. สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ระบุว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะรวมในทุกขั้นตอน อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย = 33.7) และโดยทั่วไปแล้วผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลางในขั้นตอนของการปฏิบัติและการเฝ้าระวัง รongลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับน้อยซึ่งอยู่ในขั้นตอนการตัดสินใจตามลำดับ

สมมติฐานข้อที่ 2 ระบุว่า ปัจจัยในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของชุมชน อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษา อ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการ ดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและการประมง การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของ อ่างเก็บน้ำแม่เมาะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการทำการ เกษตรและการประมง การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะมีความสัมพันธ์โดยตรง กับการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

5.2 การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ คือ

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

ข้อค้นพบในการศึกษากรณีนี้ คือ ชาวบ้านหมู่ 4 บ้านแม่เมาะสถานี อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง (เฉลี่ย = 33.7) โดย สามารถแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมได้ดังนี้คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับน้อย การมี ส่วนร่วมในการปฏิบัติในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังในระดับปานกลาง

การที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลางอาจ เป็นเพราะชาวบ้านมีความรู้สึกว่าอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ เพราะโดย ปกติแล้วการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะจะเป็นหน้าที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะมาตั้งแต่เริ่ม ขุดอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการผลิตไฟฟ้าในสมัยก่อน ชาวบ้านจึงมี ส่วนร่วมในการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะอย่างไม่เต็มที่โดยเฉพาะในระดับการตัดสินใจ ซึ่ง จากการศึกษา ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องประชุมพิจารณาถึงปัญหา ของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การค้นหาสาเหตุของความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ และการ แสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ สาเหตุอาจเป็นเพราะเรื่องดังกล่าวทางการ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะจะเป็นผู้ตัดสินใจ และแจ้งมากับผู้ใหญ่บ้านหรือเชิญผู้ใหญ่บ้านมาร่วม

ประชุมรับทราบ และให้ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนมาแจ้งกับลูกบ้านในการประชุมของหมู่บ้าน อีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนในเรื่องการตัดสินใจในการรับรู้ปัญหาของความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะนั้น จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเกณฑ์ปานกลางอาจเป็นเพราะการรับรู้ถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่รอบอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ย่อมที่จะรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะได้อยู่แล้วตามลักษณะที่ตั้งบ้านเรือนอยู่รอบอ่างเก็บน้ำเกือบทั้งหมด จึงรับรู้ปัญหาความเสื่อมโทรมดังกล่าวได้ตลอดเวลา

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อันได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพอ่างเก็บน้ำแม่เมาะให้เหมาะสมกับการใช้สอย จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วม อาจเป็นเพราะการปรับปรุงสภาพอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเคยเป็นหน้าที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตมาตั้งแต่เริ่มขุดอ่างเก็บน้ำในสมัยก่อน ชาวบ้านจึงมีความคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะปรับปรุงสภาพอ่างเก็บน้ำแม่เมาะให้เหมาะสมกับการใช้สอย ส่วนการมีส่วนร่วมในการไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยของเสีย การมีส่วนร่วมในการจับปลาอย่างถูกวิธี และการมีส่วนร่วมในการสอนลูกหลานให้รู้ถึงประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะนั้น จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากที่สุด แต่จากการสังเกตของผู้ทำการศึกษาในการลงพื้นที่และการสังเกตสภาพอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ชาวบ้านบางบ้านเรือนยังมีการทิ้งของเสียของครัวเรือนลงในอ่างเก็บน้ำ และปล่อยน้ำทิ้งลงอ่างเก็บน้ำแม่เมาะโดยไม่ผ่านบ่อเกราะบ่อซึมก่อน บางบ้านเรือนมีการทำประมงขุดบ่อเลี้ยงปลา และเลี้ยงสุกร มีการปล่อยน้ำเสียจากบ่อปลา และน้ำล้างมูลสุกรลงในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ส่วนการจับปลาอย่างถูกวิธีนั้น จากการพูดคุยกับชาวบ้านผู้ศึกษาได้ทราบข้อมูลมาว่า ชาวบ้านบางกลุ่มมีการจับปลาอย่างผิดวิธีโดยวิธีลงตะขำตาดี ใช้ไฟฟ้าช็อตปลา และตักน้ำเพื่อไล่ปลา ซึ่งเป็นพฤติกรรมในการจับปลาที่ผิดวิธี และไม่ตรงกับผลการศึกษา เหตุผลที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ชาวบ้านอาจมีเหตุผลส่วนตัวในการตอบแบบสอบถาม คือ อาจอยากให้เห็นภาพลักษณ์ที่ดีของตนเองต่อชุมชน เพราะในขณะที่ผู้ศึกษาทำการศึกษาอยู่ในหมู่ 4 บ้านแม่เมาะสถานี อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีการรณรงค์เรื่องการสร้างบ่อเกราะบ่อซึมอยู่ในหมู่บ้านและการรณรงค์เรื่องการจับปลาให้ถูกวิธี สาเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านตอบแบบสอบถามที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะการติดตามความเปลี่ยนแปลงของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเรื่องการสังเกตสี กลิ่น ชาวบ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังในเกณฑ์ปานกลาง เนื่องจากชาวบ้านมีการปลูกสร้างบ้านเรือนบริเวณรอบอ่างเก็บน้ำแม่เมาะจึงสามารถรับรู้ถึงกลิ่นและสี ของน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ได้ตลอดอยู่แล้วซึ่งตรงกับผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังโดยการประชาสัมพันธ์หรือพูดคุยเกี่ยวกับการรณรงค์ในการห้ามทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ต้องออกจากบ้านไปทำงานแต่เช้าและกลับมาในเวลาค่ำมืด จึงไม่ค่อยมีเวลาพบปะพูดคุยกัน เพราะฉะนั้นจึงมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังโดยการประชาสัมพันธ์หรือพูดคุยเกี่ยวกับการรณรงค์ในการห้ามทิ้งขยะ และปล่อยน้ำเสียลงในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง สำหรับการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังในการสอดส่องดูแล ผู้ปล่อยน้ำเสียและจับปลาผิดวิธี โดยแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเลย อาจเป็นเพราะชาวบ้านไม่อยากเดือดร้อนจากผู้ที่ทำผิดกฎ เพราะผู้ที่ทำผิดกฎอาจต้องถูกปรับหรือจำคุกตามกฎหมาย จนทำให้เกิดความแค้นเคือง ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่จะสอดส่องดูแลและแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ อ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

ข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ยอมรับสมมติฐานในวัตถุประสงค์ข้อที่สองนี้ จำนวน 4 ข้อ คือยอมรับว่า การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการเกษตรและประมง และการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการรับรู้บ้าง อาจเป็นเพราะลักษณะการได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะมีหลายลักษณะ ส่วนใหญ่ชาวบ้านรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะจากการประชุมหมู่บ้าน ส่วนการประชุมระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้าน อ่านในเอกสารสิ่งพิมพ์ และเสียงตามสายของหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีการได้รับข่าวสารเลย สาเหตุอาจเป็นเพราะการประชุมระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านนั้น ในแต่ละหมู่บ้านจะส่งตัวแทน เข้าร่วมประชุม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อรับฟังข่าวมาแล้ว

จะแจ้งต่อลูกบ้านอีกต่อหนึ่งในการประชุมของหมู่บ้าน ถ้าผู้ใหญ่บ้านลืมหือละเลย ชาวบ้านก็จะไม่ได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเลย ส่วนการอ่านในเอกสารสิ่งพิมพ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จึงไม่ค่อยมีเวลาอ่านใบปิดประกาศที่ทางกรรมการหมู่บ้านนำมาติดตามที่ต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ ส่วนเสียงตามสายของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้รับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะได้ไม่ทั่วถึง เพราะเสียงตามสายของหมู่บ้านไม่สามารถกระจายไปได้ทั่วทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอีกฝั่งหนึ่งของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะจะไม่ได้ยินเสียงตามสาย และเรื่องที่ถูกในเสียงตามสายจะไม่ค่อยมีเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเท่าที่ควร

การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ พบว่า ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับน้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำในการอุปโภค บริโภค เก็บพืชผักในการประกอบอาหารในครัวเรือน ใช้เป็นเส้นทางเดินเรือในการคมนาคม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่พักศึกษาธรรมชาติของชุมชน จะมีบ้างที่มีการใช้ประโยชน์ในการจับปลาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือน อาจเป็นเพราะชาวบ้านหมู่ 4 บ้านแม่เมาะสถานี อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีความเจริญในระดับหนึ่ง คือ มีความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น มีตลาดสดอยู่ในหมู่บ้าน มีไฟฟ้า น้ำประปา มีถนนตัดผ่าน อีกประการหนึ่งชาวบ้านมีความรู้สึกว่าน้ำในอ่างเก็บน้ำเป็นน้ำเสียและน้ำทิ้งจากการผลิตไฟฟ้าจากการรับจ้างบริษัทรับเหมาเพื่อทำงานในโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และรับรู้ข้อมูลเรื่องน้ำทิ้งที่ไม่ถูกต้อง จึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ด้วยสาเหตุดังกล่าวชาวบ้านจึงมีการใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพในระดับน้อย

ความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและประมง พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและประมงในระดับน้อย อาจเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการใช้น้ำในการทำสวน ทำไร่ และเก็บผลผลิตมาขาย และไม่มีความต้องการใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำในการจับปลาเพื่อค้าขาย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง จึงไม่มีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์น้ำในอ่างเก็บน้ำในการทำการเกษตรและประมง จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำให้ชาวบ้านมีความต้องการใช้น้ำในการทำการเกษตรและประมงในระดับน้อย

การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ พบว่า ชาวบ้านมีการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะชาวบ้านมีชีวิตสัมพันธ์กับอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ โดยมีการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณรอบอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ถึงแม้ว่าจะใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะทั้งทางด้านการดำรงชีพ หรือเหตุผลทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การทำการเกษตรและประมงในระดับน้อยก็ตาม แต่เนื่องจากชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในแง่การปลูกสร้างบ้านเรือน จึงทำให้ชาวบ้านสามารถรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ทั้งการสังเกตสี กลิ่น ผลกระทบที่มีต่อสุขภาพ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งมีชีวิตในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ทั้งพืชผัก และสัตว์น้ำต่าง ๆ และผลกระทบต่ออาชีพ เช่น หาปลาขายขึ้นขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร เป็นต้น จึงทำให้ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับค่อนข้างต่ำ จึงเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าชาวบ้านมีการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง แต่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ โดยเฉพาะในระดับการตัดสินใจในระดับต่ำ ด้วยความเชื่อที่ว่าอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ และชาวบ้านใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพมีประโยชน์น้อยต่อพวกเขา

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ พบว่า ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งก็มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณค่าของน้ำอยู่บ้าง เช่น เรื่อง การเข้าใจว่าการแก้ไขความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นหน้าที่ของรัฐและประชาชน น้ำทิ้งที่ผ่านระบบบำบัดจนได้เกณฑ์มาตรฐานสามารถทิ้งลงในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะได้น้ำในอ่างเก็บน้ำที่เน่าเสียไม่สามารถบำบัดได้เองตามธรรมชาติจำเป็นต้องอนุรักษ์ ขยะมูลฝอยมีผลทำให้น้ำในอ่างเน่าเสีย และน้ำทิ้งที่มีไขมันเจือปนมีส่วนทำให้น้ำเสียเร็วขึ้น แต่ก็มีบางเรื่องที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ได้แก่ เรื่องมีความเชื่อว่าน้ำในอ่างมีมากมายสามารถใช้ได้อย่างไม่จำกัด และชาวบ้านมีความคิดว่าน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะที่เน่าเสียไม่ได้มาจากน้ำทิ้งของชุมชน ซึ่งสรุปในภาพรวมชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง แต่ในปัจจุบันชาวบ้านมีความเชื่อที่ผิดจากการทราบข้อมูลเรื่องน้ำทิ้งจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่ผิดพลาดจากการเข้าไปรับจ้างทำงาน ให้กับบริษัทที่รับเหมาทำงานให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นน้ำเสียน้ำทิ้งจากการผลิตกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ ซึ่งถึงแม้ว่าผ่านระบบบำบัดมาแล้วก็ไม่สามารถมาใช้อุปโภคบริโภคได้ อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะใน

ระดับต่ำ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในระดับปานกลาง แต่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ จากตัวแปร ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ การรับรู้ข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ การใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่เมาะในการดำรงชีพ ความต้องการใช้น้ำในการทำเกษตรและประมง การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ ผู้ศึกษาให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเรื่องอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของชาวบ้าน ในระดับปานกลาง ค่อนข้างน้อย ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรอบรมสัมมนา ให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องของคุณภาพน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ และระบบบำบัดน้ำทิ้งของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จึงเป็นการช่วยลดผลกระทบและความเป็นธรรมชาติที่จะนำชาวบ้านเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เมาะ อย่างไรก็ตามสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องเป็นผลที่เกิดจากการทำงานพร้อมกัน ระหว่างการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะและชาวบ้านอย่างแท้จริงและจริงใจเท่านั้น

2. การได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของชาวบ้านในระดับน้อย ค่อนข้างได้รับข่าวสารน้อยมาก ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า การได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ ทางหมู่บ้านควรร่วมมือกับทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะให้มีการปรับปรุงให้ชาวบ้านได้รับข่าวสารเรื่องการดูแลรักษาอ่างเก็บน้ำให้ดีและมากกว่าในปัจจุบัน เช่น การประชุมของหมู่บ้านควรมีการรณรงค์ให้ชาวบ้านมีความรู้สึกร่วมกันมาร่วมประชุมให้มากกว่าในปัจจุบัน การประชุมร่วมระหว่างรัฐและประชาชนควรเชิญชาวบ้านมาเข้าประชุมในจำนวนที่มากขึ้นกว่าเดิม เรื่องเอกสารสิ่งพิมพ์ นอกจากจะตีพิมพ์เพียงอย่างเดียว ควรเพิ่มเติมการแจกแผ่นพับ และควรเผยแพร่หนังสือพิมพ์ประจำสัปดาห์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตให้ชาวบ้านได้อ่าน เรื่องเสียงตามสายของหมู่บ้านควรมีการเพิ่มรัศมีที่ไกลและครอบคลุมทั้งหมู่บ้านเพราะหากชาวบ้านสามารถรับรู้ ข่าวสารได้ถูกต้อง ชาวบ้านจะสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีต่อน้ำในอ่างเก็บน้ำได้ เพราะในปัจจุบันชาวบ้านมีความคิดว่าน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เมาะเป็นน้ำเสียไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

3. การใช้ประโยชน์และความต้องการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่เกาะของชาวบ้านในระดับน้อย ก่อนไปทางใช้ประโยชน์น้อยมาก ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการให้ความรู้เรื่องคุณสมบัติของน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เกาะว่า สามารถใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง เช่น สามารถใช้อุปโภค บริโภค ได้ถ้าได้รับการปรับปรุงคุณภาพให้เป็นน้ำประปา พืชผักในอ่างเก็บน้ำสามารถใช้ประกอบอาหารในครัวเรือนได้ ปลาในอ่างเก็บน้ำแม่เกาะสามารถใช้ประกอบอาหารได้ สามารถใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำในการทำเกษตรและประมงเพื่อเหตุผลเชิงเศรษฐกิจได้ เป็นต้น

4. ผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เกาะควรยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เกาะ ด้วยการกระจายอำนาจหน้าที่การบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำแม่เกาะให้แก่ชุมชน โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เกาะมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลการจัดการทรัพยากรของชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ชาวบ้านริเริ่มขึ้น เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นของปวงชน ตลอดจนการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เกาะและชุมชนท้องถิ่นควรมีสิทธิและหน้าที่ร่วมกันในการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์ และพัฒนาอ่างเก็บน้ำแม่เกาะอย่างยั่งยืนถาวรและเป็นธรรม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. การรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เกาะของชาวบ้านในระดับปานกลาง ก่อนไปทางระดับมาก ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เกาะควรพิมพ์เอกสารแผ่นพับเรื่อง คุณสมบัติของน้ำดีและน้ำเสียแจกชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านที่มีการรับรู้ถึงความเสื่อมโทรมของอ่างเก็บน้ำแม่เกาะอยู่แล้วให้มีความรู้เรื่องคุณสมบัติของน้ำเสียให้มากขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนครอบคลุมเฉพาะอ่างเก็บน้ำแม่เกาะ หมู่ 4 บ้านแม่เกาะสถานี อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง เท่านั้น แต่เส้นทางของน้ำที่ไหลลงอ่างเก็บน้ำแม่เกาะ ได้แก่ ลำห้วยขมิ้น ที่ครอบคลุมหลายหมู่บ้านยังไม่ได้มีการศึกษา ดังนั้นผู้ศึกษาขอเสนอแนะถึงการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลำห้วยขมิ้น เพราะน้ำในอ่างเก็บน้ำแม่เกาะที่เน่าเสียส่วนหนึ่งมาจากน้ำที่มาจากชุมชนที่ลำห้วยขมิ้นไหลผ่าน